

AVRUPA BİRLİĞİNDE REKABET EŞİTLİĞİNİ BOZUCU ETKİLERİ AÇISINDAN DEVLET YARDIMLARI

Yrd.Doç.Dr.Zühra YILDIZ

Gazi Üniversitesi Endüstriyel
Sanatlar Eğitim Fakültesi
İşletme Eğitimi Bölümü Mali Hukuk
Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

SUMMARY

In the European Unity's one of the basic principle is to avoid the demolisher applications about free competition. In that Unity there are also some limitings about the financial assistances. About the membership of Türkiye for European Unity the assistances of the presents or in project will amended with the light of 92. and 94. substances of the Treaty of Rome and with the help of prohibitions which are about the helping of the government. And also it will be inspected with the organs of the community.

Key Words: Treaty of Rome, assistance of government, the policy of competition.

Devlet kaynakları kullanılarak özel veya kamusal girişimlere yapılan mali yardımlar, ulusal ekonomiler içinde belli faaliyetlerin yapılmasına, gelişmesine veya zararlarının giderilmesine yönelik olarak kullanılmaktadır. Ancak, en temel amaçlarından birisi serbest rekabeti bozucu uygulamalardan kaçınılması olan Avrupa Birliği'nde, devlet veya herhangi bir biçimde devlet kaynaklarıyla yapılan mali yardımları sınırlayıcı hükümler bulunmaktadır. Roma Antlaşması'nın 92-94. maddeleri üye devletlerarası ticareti olumsuz yönde etkileyebilecek devlet yardımlarını belli bir prosedür içinde yasaklayan hükümlerdir.

Avrupa Birliği'ne tam üyelik yolunda ilerleyen ülkemizde, devlet yardımı çerçevesinde, özel veya kamusal işletmelere ekonomik veya siyasal gerekçelerle yapılan mali yardım uygulamaları, uyumlaştırma çalışmalarının önemli bir parçası olacaktır.

1. KAMU HARCAMALARI AÇISINDAN MALİ YARDIMLARIN YERİ

Kamu harcamalarının nitelikleri ve etkileri açısından yapılan sınıflandırmalardan, reel harcamalar-transfer harcamalar ayırımı mali yardımların kamu harcamaları içindeki yerini belirlemede yeterince açıklayıcı olmaktadır.

Reel harcamalar devletin tüketim harcamalarıdır. Bu tür harcamaların ekonomik özelliği milli gelire dahil bulunmasında, dolayısıyla, yeni gelir akımlarının doğmasına sebebiyet vermesindedir. Devlet, harcamalar aracılığıyla üretim faktörü elde eder ve bunlarla da mal ve hizmet üretirse, ürettiği bu mal ve hizmetler GSMH'a dahil edilir. Diğer bir deyimle, faktörleri satın almak için yaptığı ödemeler, milli geliri oluşturan unsurlar arasında yer alır¹.

Buna karşılık transfer harcamaları, milli gelirden değişiklik yapmaksızın, satın alma gücünü kişiler ve sosyal gruplar arasında transfer etmekle yetinir. Bu transferler genellikle karşılıksız olur. İktisadi devrede mal ve hizmet alımına yer vermez². Transfer harcamaların üretkenlik kriterine göre kendi içinde sınıflandırıldığında, iktisadi amaçlı transfer harcamaları (Sübvansiyonlar) üretken harcamalardır. Çünkü bunlar, üretim ve dolayısıyla ulusal hasıla üzerinde etkili olurlar. Buna karşılık, sosyal amaçlı transferler, üretken olmayan harcamalardır ve bazı sosyal amaçların gerçekleştirilmesi için kullanılır.

Literatürde çoğu zaman sübvansiyon terimiyle eşanlamli kullanılan iktisadi amaçlı mali yardımlar üretken transfer harcamaları arasında yer almaktadır.

1.1. MALİ YARDIM KAVRAMI

Mali yardımlar (Sübvansiyonlar), devletlerin ulusal ekonomileri içinde, belli faaliyetlerin yapılmasına, gelişmesine veya açıklarının telafi edilmesine yönelik olarak kullanılan araçlardan biridir.

Sübvansiyonlar, devlet veya devlet organları ya da bunlarca görevlendirilen özel kuruluşlar tarafından, belli ölçülere göre (belirli bir ürünü üretme, belirli bölgelerde bulunma veya belirtilen bir büyüklükte olma gibi) özel veya aynı koşullar altında faaliyette bulunan devlete ait üretim birimlerine, sadece belirli şekillerde davranmaları karşılığında, izlenilmekte olan politikayı gerçekleştirmek amacıyla, nakdi veya aynı bir geri ödemede bulunmaları sözkonusu olmaksızın yapılan üretimi etkileyici

¹ Halil NADAROĞLU, **Kamu Maliyesi Teorisi**, B.2, İstanbul, 1976, s.157.

² Hubert BROCHIER-Pierre TABATONI (Çev.Adnan ERTAŞ), **Mali İktisat**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, Ya.No.1712, İstanbul, 1971, s.5.

yardımlardır ³.

Devlet teşebbüslerine olduğu gibi, özel teşebbüslere verilen sübvansiyonlarında iktisadi etkileri çok yönlüdür. Fransız Milli Muhasebesi şu ayrımı yapmaktadır ⁴:

* İşletme sübvansiyonları, devletin bazı teşebbüslerin üzerine yüklediği istisnai yükleri telafi etmek (örneğin kamu hizmeti niteliğinden ötürü devletin demir yollarına yüklediği zorunluluklar) ya da bazı faaliyetlerin gelişmesini teşvik etmek amacına dönüktür (ihracat).

* Denge sübvansiyonları, kamu yararı niteliğindeki bir teşebbüsün açığını kapatmak için verilir.

* Donatım sübvansiyonları, kuruluş ya da yatırım giderlerini karşılamak için verilir.

Görüldüğü gibi, devlet veya herhangi bir biçimde devlet kaynakları aracılığıyla kamu ve özel girişimlere yapılan mali yardımlar, bu işletmelerin üretim koşullarını etkilemektedir. Bu nedenle mali yardımların Avrupa Birliği'nde malların, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımını sağlayan temel politikalarından biri olan rekabet politikası açısından değerlendirilmesi gerekmektedir.

2. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE REKABET POLİTİKASI

Avrupa Birliği'nin temelinde, olabildiğince çok rekabetin halkın ihtiyaçlarının en iyi şekilde giderilmesi anlamına geleceği fikrinden hareket edilmektedir.

Rekabet konusunda Avrupa Birliği'nin bakış açısı şöyle özetlenebilir⁵: Rekabetin yoğunlaştığı oranda önce tüketicilere en iyi olanakların sağlanması açısından, mevcut üretim, dağıtım, rasyonelleşme ve düzeltme imkanlarının sonuna kadar kullanılması doğrultusunda sanayi ve ticarete çekicilik (kamçılayıcı bir teşvik) ve bir zorunluluk sağlanmış olur. Böylelikle rekabet ikinci olarak aynı zamanda teknik ve ekonomik gelişime de hizmet eder. Üçüncü olarak rekabet, maliyet ve fiyat yükselmesini önler. Dördüncü olarak rekabet, kazancın çeşitli ekonomi sektörleri arasında eşit oranda dağıtılması yolunda etki gösterir ve sakat yardımlara

³ Atilla KESİM, **Sübvansiyon Teorisi**, Trabzon İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, Ya.No.1, Trabzon, 1981, s.18.

⁴ Hubert BROCHIER-Pierre TABATONI, A.g.k., s.383.

⁵ Sait YÜKSEL, **Türkiye İlişkileri Açısından Avrupa Ekonomik Topluluğu**, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, Ya.No.157/99, Eskişehir, 1975, s.154.

devam etme eğilimlerini frenler. Beşinci olarak bu suretle, ekonomik ve sosyal hayata katılanların hepsi için kişisel özgürlüğün en yüksek derecesinin gerçekleşmesi temin edilmiş olur.

Avrupa Topluluğu'nu kuran Roma Antlaşması'nın üçüncü bölümünün birinci kısmında rekabet ile ilgili hükümler yer almaktadır. Bu hükümler çerçevesinde Antlaşmanın etkisi üç açıdan ortaya çıkmaktadır ⁶: Tekellerin denetimiyle pazarların birleşmesi olgusunu sağlamak, bütün ülkelerde yürürlükte olan sübvansiyon veya devlet yardımlarının denetimiyle pazarın

işleyişindeki eşitliği sağlamak, nihayet işletmelerin tabii olduğu kanun veya tüzüklerde varolabilecek aykırılıkların düzeltilmesi yoluyla pazarın birliğini sağlamak.

Bugün, onaltı ülke ile yoluna devam eden Avrupa Birliği'nin en temel amaçlarından birisi, üye ülkelerde rekabeti bozucu uygulamalardan kaçınılmasıdır. Çünkü, rekabeti bozmak, bir ülkeden diğerine azaltmak ürünlerin serbest dolaşımının engellenmesi sonucunu doğurur. Bu anlamda, malların serbest dolaşımını olumsuz yönde etkileyen gümrük vergilerinin yanısıra bu vergilere eş etkili diğer yükümlülüklerin kaldırılması gerekmektedir.

Roma antlaşması'nda vergi teşvik tedbirlerini de kapsamına alan devlet yardımlarını belli bir prosedür içinde yasaklayan hükümler yer almaktadır.

2.1.AVRUPA BİRLİĞİ'NDE REKABET AÇISINDAN DEVLET YARDIMLARI

Roma Antlaşması'nda vergilendirme ile ilgili olan fakat nitelikleri gereği "doğrudan etki" yaratmadan düzenlemeler bulunmaktadır. Vergi teşvik tedbirlerini de kapsamına alan devlet yardımlarını belli bir prosedür içinde yasaklayan hükümler (R.A. md.92-93) bu niteliktedir ⁷. Bu hükümler, üye devletlerin kendi işletmelerine, sanayilerine, belirli bölgelere, ürünlere üye devletlerarası ticareti olumsuz etkileyecek yardım yapmalarını yasaklamaktadır. Topluluğa dahil ülkelerarasındaki rekabet eşitliği ilkesi sadece vergileme ile sınırlı değildir. Bunun dışında rekabet eşitliğine etki eden ve Birlik içindeki ticareti olumsuz yönde etkileyen bir çok ayrıcalıklı uygulama bulunmaktadır. İhracatın çeşitli biçimlerde devlet kaynaklarıyla desteklenmesi Birlik piyasasında rekabet eşitliğini bozmaya yetmektedir.

⁶ Jean-François DENIAU, **Le Marche Commun**, Paris, 1967, s.55.

⁷ Nami ÇAĞAN, "Avrupa Topluluğunda Vergi Politikası ve Türk Vergi Sistemi", **VI. Türkiye Maliye Eğitimi Sempozyumunda Sunulan Tebliğ**, Antalya (21-23 Mayıs,1990), s.5.

Vergi aracı kullanarak Roma Antlaşması'na aykırı biçimde devlet yardımı yapıldığında, Antlaşmanın devlet yardımları ile ilgili hükümlerine (md.92-94) aykırılık yanında, olayın özelliklerine göre ayrımcı vergilendirme yasağına (md.95) ve gümrük vergilerine eş etkili yükümlülük koyma yasağına (md.12,13) ilişkin hükümlere aykırılık söz konusu olabilir. 12,13 ve 95.maddeler, devlet yardımlarını yasaklayan hükümlere (md.92-94) göre daha etkin bir hukuki koruma sağlamaktadır. 92-94'ncü maddelere aykırılığın öne sürülebilmesi için bu maddelerde belirtilen özel usulün izlenmesi gerektiği halde, 12,13 ve 95.maddeler doğrudan etkili olduklarından herhangi ek bir usule gerek bulunmamaktadır. Dolayısıyla, 12,13 ve 95'inci maddeler Adalet Divanı tarafından uyuşmazlık konusu olan olaylara öncelikle uygulanmaktadır. sözü edilen maddelere açıkça bir aykırılık yoksa artık devlet yardımlarını yasaklayan hükümlere başvurulur⁸.

Roma antlaşması'nın 92.maddesinin 1.fıkrasına göre "Bu antlaşmada aksi öngörülmedikçe bazı ürünleri ya da bazı işletmeleri üstün duruma getirerek rekabeti bozan veya bozma korkusu yaratan, devletler tarafından ya da hangi şekilde olursa olsun devlet kaynakları aracılığıyla yapılan yardımlar üye devletler arasındaki alış verişleri etkiledikleri ölçüde Ortak Pazar ile bağdaşmaz"⁹.

Avrupa Toplulukları Komisyonunun, 1974 yılından beri Fransız Hükümeti'nin balıkçılık işletmelerine yapılan yardım konusunda 1983 yılında aldığı karar bu konuya açıklık getirmektedir¹⁰: Komisyon, Fransız Hükümetince sağlanan yardımın sürdürülmesine ilişkin Komisyon kararına bu hükümetin süresi içinde uymadığını sağlanmasi amacıyla Divana başvurur. Komisyon, 83/313 sayılı kararında söz konusu yardımın, Antlaşmanın 92.maddesine göre ortak pazarla uyuşmadığını ve artık yapılmamasını ifade etmektedir.

Anlaşmazlık konusu yardım uygulamada bütün balıkçılık işletmelerine sağlanan, tüketilen her litre yakıt başına 0,105 F.F. bir desteklemeden ibarettir.

Komisyonla göre yardım artık bir geçici yardım olmaktan çıkmış, gelirin gerçek dayanağı olmayan bir iş yardımı niteliğini almış ve sağlanması üye

⁸ Ramazan ULUDAĞ, *Avrupa Topluluğu ve Türk Vergi Sisteminin Topluluk Modeline Uyumu*, maliye ve Gümrük Bakanlığı A.P.K.Kurulu Yayınları, Ya.No.1988,s.105.

⁹ *Avrupa Ekonomik Topluluğunu Kuran Roma Antlaşması*, (Çev.ve Der.Haluk Günöğür), İktisadi Kalınma Vakfı Yayınları, İstanbul, 1985,s.69.

¹⁰ "Avrupa Toplulukları Adalet Divanı Kararları: XIII" (Çev.Akar Öcal), *İktisat ve Maliye*, C.XXXII, s.3, (Haziran, 1985), s.84.

devletler arasındaki ticaret üzerinde önemli ve doğrudan bir tesir icra eder duruma girmiştir. Antlaşmanın 92.maddesine göre ortak pazarla uyuşmamakta ve bu nedenle artık yapılmamalıdır.

Fransız Hükümeti savunmasında şunu ileri sürmektedir. Komisyon, anlaşmazlık konusu yardımın Fransa ile öteki üye devletler arasındaki ticareti etkilediğini ya da Topluluk içindeki rekabeti bozduğunu yahut bozma tehlikesi yarattığını ispat etmiş değildir.

Sonuçta Divan'ın aldığı karara göre, Fransız Hükümeti Antlaşmanın 173.maddesinde öngörüldüğü gibi kararın yasallığı konusunda bir itirazda bulunmamıştır. Dolayısıyla Fransız Hükümeti, balıkçılık işletmelerine sağlanan yardımın devamına ilişkin 08 Şubat 1983 Gün ve 83/313 Sayılı Kararı süresi içinde uymamakla, Antlaşmanın kendisine yüklediği bir borcu ihlal etmiştir. Bununla beraber, Roma Antlaşması'nda belirlenmiş bazı sınırlar çerçevesinde devlet yardımlarının Ortak Pazar'la bağdaştığı kabul edilmiştir.

2.1.1.ORTAK PAZAR'LA BAĞDAŞAN DEVLET YARDIMLARI

92.maddenin 2.paragrafında üç yardım kategorisinin Ortak Pazar'a uygun olduğu belirtilmiştir¹¹.

1.Tüketicilere, ürünlerin kaynağına bağlı olarak hiçbir ayrıcalık gözetilmeden verilen sosyal nitelikli yardımlar.

Antlaşmanın bu noktada, doğrudan doğruya tüketicilerle ilgili olmadığı gibi bir yorum yapılabilir. Yapılan sübvansiyonlar daha çok işletmeleri telafi etmektedir. Örneğin, Fransa'da birçok ailenin faydalandığı kamu taşımacılığı tarifeleri üzerindeki indirimler bu nitelikte sayılabilir. Ancak, bu tür ayrıcalıklar rekabeti bozmadığı için önemli görülmemektedir.

2.Doğal afetler ve diğer olağanüstü olaylar nedeniyle ortaya çıkan zararları iyileştirmeye yönelik yardımlar.

Örneğin, Komisyon 1963-64'de Federal Cumhuriyet'te kurşun ve çinko madenlerine yapılan Alman yardımları projesini kabul etti. Böylece, Topluluğun maden filizi teminindeki güçlükler, maden işletmelerinin geçmiş yıllarda katlandığı büyük zararlar ile özellikle dünya pazarı üzerinde meydana gelen önemli dengesizlikler gözönüne alınmıştır. Bu durum olağanüstü bir ekonomik olay nedeniyle ortaya çıkan zararların telafisine

¹¹ Berthold GOLDMAN, *Droit Commercial Européen*, Deuxième Edition, No.428, Paris, 1971, s.447.

yönelik devlet yardımı olarak nitelendirilmektedir.

3.Almanya'nın bölünmesinden etkilenen Federal Almanya Cumhuriyeti'nin bazı bölgelerinin ekonomilerine, bu bölünmeden ileri gelen ekonomik güçlükleri telafi etmek için gereken yardımlar.

Söz konusu yardımlar, özellikle Demokratik Almanya Cumhuriyeti ile Federal Cumhuriyet arasındaki sınır bölgelerine verilen yardımlardır. Bu durum, rekabeti bozmak değil, daha çok rekabet içinde eşitliği sağlamak olarak değerlendirilmektedir.

2.1.2.ORTAK PAZAR'LA BAĞDAŞABİLİR DEVLET YARDIMLARI

Roma Antlaşmasının 92.maddesinin 3.paragrafı Ortak Pazar'la bağdaşabilir devlet yardımlarını belirtmektedir. Bu çerçevede, devlet yardımlarının Ortak Pazar'la uygunluğu veya üye devletlerarası değişimi etkilediği, dolayısıyla rekabeti bozduğu veya bozma tehlikesi yarattığı konusundaki karar Komisyon veya Konseyin alanına girmektedir.

Ortak Pazar'la bağdaşabilir devlet yardımları 92.maddenin 3.paragrafının a,b ve c fıkralarında belirtilmiştir ¹²:

1.Yaşam düzeyi anormal düşük veya büyük bir işsizliğin olduğu bölgelerin ekonomik kalkınmasına yönelik yardımlar.

2.Avrupa'nın ortak yararına olan bir projenin gerçekleştirilmesine veya bir üye devletin ekonomisindeki büyük bir bozukluğun iyileştirilmesine yönelik yardımlar.

3. Ortak yarara ters düşen ölçüde değişim koşullarını bozmadıkça bazı bölgelerin veya bazı faaliyetlerin kalkınmasını kolaylaştırmaya yönelik yardımlar.

4.Komisyonun önerisi üzerine Konseyin kalifiye çoğunluk oluşturarak alacağı kararlar uygunluğu kabul edilebilir diğer yardım türlerini belirtmektedir.

1982 yılında Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Siegen ve Borken-Bocholt kalkınma bölgelerinde kurulu işletmelere Nordrhein-Westfalen eyaletince yapılan yardımları Ortak Pazar'la bağdaşmaz bulan Komisyon kararı bu konuya açıklık getirmektedir ¹³. Alman Hükümeti kararın iptali amacıyla Divan'a başvurur.

¹² **Trente Ans de Droit Communautaire**,Bruxelles-Luxembourg,1981, s.388.

¹³ Avrupa Toplulukları Adalet Divanı Kararları: XXII (Çev.Akar Öcal), **İktisat ve Maliye**, C.XXXIV, s.10 (Ocak,1988), s.370.

Komisyonla göre, Nordrhein-Westfalen Land'ınca sağlanan yardımlar devletler arasındaki ticareti etkileyebilecek ve bazı işletmeleri veya bazı üretimleri korumak suretiyle, Antlaşmanın 92. maddesinin 1.paragrafı anlamında rekabeti bozacak niteliktedir.

Komisyon bundan ayrı olarak, söz konusu yardımların 92.maddenin 3.paragrafının a)bendi Nordrhein-Westfalen Land'ı için söz konusu edilemez; çünkü bu Land'ın ekonomik durumu Topluluğun genel ekonomik durumuna nispeten olumlu bir görünümündedir.

92.maddenin 3.paragrafının c) bendindeki istisnaya gelince, Komisyonun bu konuda, Borken-Bocholt ve Siegen zonlarındaki ekonomik durum bundan yararlanma imkanını onlara vermez, çünkü bu zonlardaki işsizlik oranı federal ortalamadan yeterince farklı değildir.

Alman hükümeti ise yapılan bölgesel yardım programının niçin Antlaşmanın 92.maddesinin 1.paragrafının şartlarını taşıdığını, bu maddenin 3.paragrafının a) bendinde öngörülen istisnadan ve adı geçen bölgelere ilişkin olarak da c) bendindeki istisnadan niçin yararlanamayacağını yeterince açıklanmamış olduğunu iddia etmektedir. Oysa yardımın sağlandığı şartlardan onun üye devletler arasındaki ticareti etkileyebilecek ve rekabeti ihlal edebilecek, yahut ihlal tehlikesi yaratabilecek bir nitelikte olduğu çıkarılabilirse, bu şartları kararın gerekçesinde ortaya koymak Komisyona düşer. Oysa Komisyon kararında sağlanan yardımın özellikleri üzerinde durmaksızın, Antlaşmanın 92.maddesinin 1.paragrafı metnini aynen belirtmekle yetinmiştir. Halbuki, Antlaşmanın 190.maddesi uyarınca kendine düşen gerçekleştirme mükellefiyetine her olayda uymakla mükelleftir. Divan, bu gerekçe ile Komisyonun 23 Temmuz 1984 günlü kararını iptal etmiştir.

Devlet yardımları konusunda bir başka anlaşmazlık Belçika Krallığı ile Avrupa Toplulukları Komisyonu arasında yaşanmıştır. Komisyon, Belçika Krallığının sıhhi seramik maddeleri üreten bir işletme lehine olarak Belçika Hükümetince yapılan bir yardıma ilişkin 16 Şubat 1983 gün ve 83/130 Sayılı Komisyon kararına tanınan süre içinde uygun hareket edememekle Antlaşma uyarınca kendine düşen mükellefiyetleri ihlal etmiş olduğunu belirlemek amacıyla Divana başvurur ¹⁴.

Anlaşmazlık konusu kararla Komisyon bölgesel görünümüne bir kamu holdingi tarafından Louviere'de kurulu seramik sektöründe faaliyet gösteren bir işletmenin sermayesine yapılan 475 milyon Franklık katılmanın, antlaşmanın 92.maddesi anlamında Ortak Pazar'la

¹⁴ "Avrupa Toplulukları Adalet Divanı Kararları: XX" (Çev.Akar Öcal), İktisat ve Maliye, C.XXXIV, s.5 (Ağustos, 1987), s.174.

bağdaşmayan bir yardım teşkil ettiğini, bu nedenle de ortadan kaldırılması gerektiğini saptamıştı.

Karar, 24 Şubat 1983 tarihli bir mektupla Belçika Krallığına bildirilmiştir. Karar karşı iptal davası açılmamıştır.

Belçika, Komisyondan, "yardımın ortadan kaldırılması" ile neyin kastedilmekte olduğunu sormuştur. Komisyon ise Divanda, söz konusu yardımın 93.maddesinin 2.paragrafı uyarınca üye devletin yardımı iptal etmek ya da değiştirmek mecburiyetinde olduğuna karar vermek durumunda olduğuna işaret etmiştir.

Sonuçta, Divanın kararına göre, Belçika Krallığı sıhhi seramik maddeleri sektöründe faaliyet gösteren bir işletme lehine Belçika Hükümetinin bir yardımına ilişkin 16 Şubat 1983 tarih ve 83/130 Sayılı Komisyon kararına süresi içinde uyanakla, Antlaşma uyarınca kendine düşen bir mükellefiyeti ihlal etmiştir.

2.1.3.YARDIMLARIN KOMİSYON TARAFINDAN KONTROLÜ

Üye devletler tarafından verilen yardımların kontrol ve gerekirse engellemek görevi Konsey'in müdahalesi saklı kalmak üzere Komisyona aittir.

Bu kontrol, bir taraftan mevcut yardımlara, diğer yandan proje halindeki devlet yardımlarına ilişkindir.

2.1.3.1. MEVCUT YARDIMLAR

Roma antlaşmasının 93.maddesinin 1.paragrafına göre ¹⁵: Komisyon üye devletlerle birlikte, bu devletlerde bulunan yardım rejimini devamlı olarak inceler. Komisyon bu devletlere, Ortak Pazar'ın giderek kalkınmasının ya da işletmesinin gerektirdiğini yararlı önlemleri önerir. Bu inceleme, 92.maddenin 2.paragrafında öngörülen aykırılıklardan yararlanan yardımlara kadar uzanır.

93.maddenin 2.paragrafına göre, ilgililer kendi düşüncelerini ortaya koyduktan sonra, Komisyon bir yardımın Ortak Pazar'la uyumadığını veya yasalara uygun olmayan bir biçimde uygulandığını saptarsa ilgili devletin belirlenen süre içinde bu yardımı değiştirmesi veya kaldırması gerektiğine karar verir.

¹⁵ Berthold GOLDMAN..., A.g.k., s.452.

İlgili devlet, belirlenen sürede bu karar uymazsa Komisyon veya ilgili tüm diğer devletler 169 ve 170.maddeler uyarınca Adalet Divanına başvurabilir. Eğer ilgili devlet istisnai bir aykırılık talebiyle Konseye başvurmuşsa, Komisyonun tabi olduğu işlem süreci ertelenir. Ancak, Konsey bu talebi üç aylık süre içinde değerlendirmese Komisyon karar verir.

2.1.3.2. YARDIM PROJELERİ

Roma Antlaşmasının 93.maddesinin 3.paragrafına göre¹⁶: Komisyon, devletlerin gerçekleştirilecek veya değiştirilecek yardım projelerinden görüşlerini açıklamak için yeterli bir süre zarfında bilgilendirilmelidir. Eğer Komisyon, 92.madde hükmüne göre bir projenin Ortak Pazar'la bağdaşmadığına karar verirse, vakit kaybetmeden 93.maddenin 1.paragrafında "mevcut yardımlar" için öngörülen işlemi uygulamaya koyar. İlgili üye devlet bir kararla sonuçlanacak olan bu işlemden önce tasarladığı önlemleri uygulamaya koyamaz.

2.1.4. KONSEY'İN YETKİLERİ

Roma Antlaşmasının 94.maddesine göre¹⁷: Konsey, Komisyonun önerisi üzerine 92 ve 93.maddelerin uygulanması amacıyla ve özellikle 93.madde 3.paragrafın uygulanma koşullarını ve bu işlemden ayırık tutulan yardım kategorilerini saptamaya yarayan bütün tüzükleri kalifiye çoğunlukla çıkartabilir.

SONUÇ

Satın alma gücünün kişiler ve gruplar arasında yer değiştirmesine neden olan transfer harcamaları içinde yer alan mali yardımlar, iktisadi amaçlı oldukları sürece, üretim ve dolayısıyla ulusal gelir üzerinde etkili olurlar. Devlet veya herhangi bir biçimde devlet kaynakları aracılığıyla kamu ve özel girişimlere yapılan mali yardımlar, bu işletmelerin üretim koşullarını etkilemektedir. Bu nedenle Roma Antlaşmasında malların, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımını hedefleyen rekabet politikası açısından, devlet yardımlarını yasaklayıcı belli hükümler bulunmaktadır. Roma Antlaşması'nın 92-94.maddeleri, devletler tarafından kendi işletmelerine yapılan mali yardımları belli bir prosedüre göre sınırlayan

¹⁶ Berthold GOLDMAN..., A.g.k., s.453.

¹⁷ Avrupa Topluluğunu Kuran Antlaşma..., A.g.k., s.71.

hükümlerdir. Daha çok sosyal nitelikli ve olağanüstü olayların verdiği zararların giderilmesine yönelik yardımlar, Ortak Pazar'la bağdaşır kabul edilirken, Ortak Pazar'la bağdaşabilir yardımların koşulları ayrıca belirtilmiştir. Yaşam düzeyinin normalin altında olduğu bölgelerde, bir üye devletin ekonomisindeki büyük bir bozukluğun düzeltilmesi veya Avrupa'nın ortak yararına olan bir projenin gerçekleştirilmesi amacına yönelik yardımlar ile ortak yarara ters düşen ölçüde değişim koşullarını bozmadıkça bazı bölgelerin veya faaliyetlerin kolaylaştırılmasına yönelik yardımların Ortak Pazar'la bağdaşabilir olduğu kabul edilmiştir.

Avrupa Birliği'ne üye devletlerin kendi işletmelerine yapmakta oldukları ve tasarı halindeki mali yardımları denetleme ve gerekirse engelleme görevi Komisyon'a aittir. Komisyon 93.maddeye göre bir yardımın kaldırılması veya değiştirilmesine karar verebilir. Söz konusu devlet verilen süre içinde bu karara uymazsa Komisyon veya ilgili diğer devletler Adalet Divanı'na başvurabilirler.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyeliği koşullarında, mevcut ve proje halindeki devlet yardımları, Roma Antlaşması'nın 92-94.maddeleri ışığında, devlet yardımı yasağı çerçevesinde değerlendirilecektir ve Topluluk organlarınca denetlenecektir. Bu denetim, Türk vergi mevzuatındaki vergi teşvik tedbirlerini de kapsamına almak üzere kamu ve özel girişimlere yapılan tüm devlet yardımlarına ilişkindir.

KAYNAKÇA

BROCHIER Hubert-TABATONI Pierre (Çev.Adnan Ertaş), **Mali İktisat**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, Ya.No.1712, İstanbul, 1971.

ÇAĞAN Nami, "Avrupa Topluluğunda Vergi Politikası ve Türk Vergi Sistemi", **VI.Türkiye Maliye Eğitim Sempozyumunda Sunulan Tebliğ**, Antalya (21-23 Mayıs, 1990).

DENIAU Jean-François, **Le Marché Commun**, Paris, 1967.

GOLDMAN Berthold, **Droit Commercial European**, Deuxieme Edition, No.4287, Paris, 1971.

KESİM Atilla, **Sübvansiyon Teorisi**, Trabzon İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, Ya.No.1, Trabzon, 1981.

NADAROĞLU Halil, **Kamu Maliyesi Teorisi**, B.2, İstanbul, 1976.

ULUDAĞ Ramazan, **Avrupa Topluluğu ve Türk Vergi Sisteminin Topluluk Modeline Uyumu**, Maliye ve Gümrük Bakanlığı A.P.K, Kurulu Yayınları, Ya.No.1988/302, Ankara, 1988.

YÜKSEL Sait, **Türkiye İlişkileri Açısından Avrupa Ekonomik Topluluğu**, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, Ya.No.157/99, Eskişehir, 1975.

_____, **Avrupa Topluluğunu Kuran Antlaşma Roma Antlaşması**, (Çev. ve Der. Haluk Günuğur), İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, İstanbul, 1985.

_____, "Avrupa Toplulukları Adalet Divanı Kararları: XII" (Çev.Akar Öcal), **İktisat ve Maliye**, C.XXXII, s.3 (Haziran,1985).

_____, "Avrupa Toplulukları Adalet Divanı Kararları: XXII" (Çev.Akar Öcal), **İktisat ve Maliye**, C.XXXIV, s.10 (Ocak, 1988).

_____, "Avrupa Toplulukları Adalet Divanı Kararları: XX" (Çev.Akar Öcal), **İktisat ve Maliye**, C.XXXIV, s.5 (Ağustos, 1987).

_____, **Trente Ans de Droit Communautaire**, Bruxelles-Luxembourg, 1981.